

The Role of Fathers in Prevention of Children Tendency toward Addictive Drugs: An Application of Theory of Planned Behavior

Received: 10 November 2014

Revised: 14 January 2015

Accepted: 28 January 2015

ABSTRACT

Mehdi Mirzaei Alavijeh¹
Saeid Mazloomi^{2*}
Mojtaba Yassini³
Mohsen Askarshahi⁴
Farzad Jalilian⁵

¹Ph.D Candidate, Health Education and Promotion, Social Determinants of Health Research Center, Yasuj University of Medical Sciences, Yasuj, Iran.

²Professor, Health Education, Department of Health Education & Promotion, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences-Yazd, Yazd, Iran.

³Associate Professor, Psychiatry, Department of Psychiatry, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences-Yazd, Yazd, Iran.

⁴Assistant professor, Statistics, Department of Epidemiology and Statistics, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences-Yazd, Yazd, Iran.

⁵PhD Candidate, Health Education & Promotion, Department of Public Health, Kermanshah University of Medical Sciences, Kermanshah, Iran.

*Corresponding Author:

Saeid Mazloomi

Tel: (+98)9133093483

e-mail: mehdimirzaiea@yahoo.com

Background: Recognition of the factors related to doing preventive behaviors against children tendency to addictive drug such as role of parents is necessary. This study was performed aiming to determine the role of fathers in prevention of children tendency toward addictive drugs based on theory of planned behavior.

Materials and Methods: This was a descriptive cross sectional study. The research community was Yazd fathers in a sample of 180 that were selected by multistage random sampling method. Data collection tool was a questionnaire in three parts, seven demographic questions, attitude; four items, subjective norms; four items, perceived behavioral control; two items, behavioral intention; five items and nine questions of behavior completed in self-report. Data were analyzed by using SPSS-18 such as; independent T-test, ANOVA, Pearson correlation coefficient and regression at $\alpha = 0.05$.

Results: The age range of participants was 30-59 years with the mean of 40.38 ± 5.34 . Items that achieved highest scores; necessity to do behavior in attitude section, confirmed wives in subjective norms section, difficulty of doing behavior in perceived behavioral control section, beginning behavior from tomorrow in behavioral intention section and creating heartily relationship with children in behavior section to prevent children from tendency toward addictive drugs. The highest score was achieved in subjective norms structure. Attitude of fathers who were employees, homeowners and with a bachelor's degree or higher level of education, perceived behavioral control of fathers with no history of addiction in family or friends, divorced fathers' behavioral intention, and fathers' behavior with a bachelor's degree or higher level of education and with no history of substance abuse in family or friends were more positive in prevention of their children tendency to addictive drugs. Subjective norms and behavioral intention predicted 23.5% of the variance of the behavior.

Conclusion: Subjective norms and behavioral intention, on which emphasis can help educational programs be more effective, were the most important factors in preventive behavior.

Keywords: belief, attitude, behavior, addiction, theory of planned behavior, parents, prevention

نقش پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور: کاربرد نظریه رفتار برنامهریزی شده

تاریخ دریافت: ۱۹ آبان ۱۳۹۳

تاریخ اصلاح: ۲۴ دی ۱۳۹۳

تاریخ پذیرش: ۸ بهمن ۱۳۹۳

چکیده

مهدی میرزایی علویجه^۱سید سعید مظلومی^{۲*}سید مجتبی یاسینی^۳محسن عسکرشاهی^۴فرزاد جلیلیان^۵

مقدمه: شناخت عوامل مؤثر در انجام رفتارهای پیشگیری کننده از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور از جمله نقش والدین از طریق نظریه‌های تغییر رفتار ضروری هست. این مطالعه با هدف تعیین نقش پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور مبتنی بر نظریه رفتار برنامهریزی شده انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی-تحلیلی به روش مقطعی انجام شد. جامعه مورد پژوهش نمونه ۱۸۰ نفری از پدران شهر یزد بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. پرسشنامه جمع‌آوری اطلاعات در سه بخش؛ هفت سؤال جمعیت شناختی و زمینه‌ای، چهار گویه نگرش، چهار گویه هنجارهای ذهنی، دو گویه کنترل رفتار درک شده، پنج گویه قصد رفتار و نه سؤال عملکرد بود که به صورت خود گزارش دهی تکمیل شدند. داده‌های جمع‌آوری شده توسط نرم افزار SPSS-18 با استفاده از آزمون‌های توصیفی و تحلیلی نظیر؛ تی تست مستقل، ANOVA، آنالیز رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها: محدوده سن شرکت‌کنندگان ۳۰ الی ۵۹ سال با میانگین $40/38 \pm 5/34$ بود. گویه‌های؛ ضرورت رفتار در بخش نگرش، تأیید همسران در هنجارهای ذهنی، مشکل بودن انجام رفتار در کنترل رفتار درک شده، شروع رفتار از فردا در قصد رفتار و ایجاد ارتباط صمیمانه با فرزندان جهت پیشگیری از ایجاد گرایش به مواد اعتیادآور در بخش رفتار بیشترین امتیاز را کسب کردند. بیشترین امتیاز مربوط به سازه هنجارهای ذهنی بود. نگرش پدران کارمند، صاحب‌خانه و دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر، کنترل رفتار درک شده پدران بدون سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان، قصد رفتار پدران مطلقه و رفتار پدران با تحصیلات لیسانس و بالاتر و بدون سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان در خصوص پیشگیری از ایجاد گرایش به مواد اعتیادآور در فرزندان مثبت‌تر بود. هنجاری ذهنی و قصد رفتار ۲۳/۵ درصد از واریانس رفتار را پیشگویی کردند.

نتیجه‌گیری: مهم‌ترین عامل در انجام رفتار پیشگیرانه، قصد رفتار و هنجارهای ذهنی بود که با تأکید بر آن‌ها در برنامه‌های آموزشی می‌توان در این رابطه مؤثرتر عمل کرد.

کلید واژه‌ها: عقیده، نگرش، رفتار، اعتیاد، نظریه رفتار برنامهریزی شده، والدین، پیشگیری

^۱دانشجوی دکتری، آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، یاسوج، ایران.

^۲استاد، آموزش بهداشت، گروه آموزش و ارتقاء سلامت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران. ^۳دانشیار، روانپزشکی، گروه روانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

^۴استادیار، آمار حیاتی، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

^۵دانشجوی دکتری، آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، گروه بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران.

* نویسنده مسئول:

سید سعید مظلومی

تلفن: ۰۹۱۳۳۰۹۳۴۸۳ (+۹۸)

پست الکترونیک:

mehdimirzaiea@yahoo.com

مقدمه

مشکلات سلامتی قرن حاضر به شکل بین‌المللی می‌باشند [۱]. هرچند که میزان شیوع مصرف مواد مخدر متفاوت بوده ولی آنچه

اعتیاد و سوءمصرف مواد، به‌عنوان یک پدیده ی اجتماعی، از

و توضیح راه‌های پیشگیری از اعتیاد می‌توان از الگوها و نظریه‌ها که راهنماهایی برای فعالیت‌های آموزش بهداشت و ارتقای سلامت هستند استفاده نمود که می‌توانند به پرسش‌های برنامه ریزان در مورد اینکه چرا افراد رفتار مطلوب موردنظر را ندارند؟ چگونه باید رفتارها را تغییر داد؟ و چه عواملی را باید در ارزشیابی برنامه‌ها در نظر گرفت؟ پاسخ دهند [۲۰]. لذا در این مطالعه از نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۱ که در ذیل توضیح آن می‌رود استفاده شد. فیشبین و آجزن با این استدلال که اولاً افراد تصمیمات رفتاری خود را بر پایه بررسی معقول و منطقی اطلاعات دسترس انتخاب می‌کنند و ثانیاً نتایج عملکرد خود را قبل از اتخاذ تصمیم موردتوجه قرار می‌دهند، نظریه عمل منطقی را در سال ۱۹۷۵ برای پیشگویی و توضیح رفتار فرد طرح‌ریزی کردند؛ سپس با توجه به محدودیت‌های نظریه در سال ۱۹۸۵ آجزن با اضافه کردن عامل کنترل رفتاری درک شده مدل مذکور را بسط داده و نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده را معرفی کرد. این نظریه از نگرش^۲، هنجارهای ذهنی^۳، کنترل رفتاری درک شده^۴ و قصد رفتاری^۵ تشکیل شده است. آجزن و همکارانش معتقدند که مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رفتار انسان قصد رفتار او هست؛ در این میان نگرش فرد نسبت به رفتار (نخستین تعیین‌کننده قصد رفتار)، ملاک‌ها و معیارهای در حال تکوین و موردتوافقی هستند که رفتار افراد را تنظیم می‌کنند و اشاره به احساس کلی دوست داشتن یا تنفر نسبت به هرگونه رفتار معین دارد و هرچه نگرش فرد نسبت به رفتار مطلوب‌تر باشد، بیشتر احتمال می‌رود که وی قصد انجام آن رفتار را داشته باشد و برعکس. نگرش از دو عامل اعتقادات رفتاری که نتیجه انتظارات یا باوری است که رفتار خاص منجر به بعضی پیامدها می‌کند و ارزشیابی از نتایج رفتار که شامل ارزشی است که در پاسخ به این پیامدها نسبت داده می‌شود، تشکیل شده است. نگرش از طریق مجموع ارزش‌ها و انتظاراتی که با هر پیامد رفتاری همراه شده است اندازه‌گیری و پیش‌بینی می‌شود. دومین تعیین‌کننده قصد رفتار، هنجارهای ذهنی یا قضاوت ذهنی فرد است که به نگرش دیگران (مهم) از قبیل پدر، مادر، دوستان، همسر و غیر از خود فرد ربط دارد، اطلاق می‌گردد. هنجارهای ذهنی از طریق دو عامل باورهای هنجاری که به نظرات و نگرش دیگران به‌غیر از خود شخص برای انجام کار اشاره دارد و انگیزش فرد برای پذیرش انتظارات دیگران تعیین می‌گردد. عامل سوم کنترل رفتار درک شده به‌عنوان انتظار و اطمینان آسانی یا سختی انجام رفتار فرد تعریف می‌شود. اگر افراد انتظار نداشته باشند که قادر به انجام موفق بعضی رفتارها می‌باشند، احتمالاً جهت تلاش برای انجام آن کار انگیزه نخواهند شد. این سازه نیز از طریق دو عامل اندازه‌گیری و پیش‌بینی می‌شود که شامل عامل، اعتقادات هنجاری یعنی اعتقاد به

اهمیت بیشتری دارد، شروع زودرس آن در اوایل نوجوانی و حتی کمتر از آن هست [۴-۲] تا جایی که شیوع مصرف مواد را اوایل سن نوجوانی (حدود سن ۱۳ سالگی و حتی کمتر از آن) دانسته‌اند [۶ و ۵]. گرایش به سوءمصرف مواد مانند سایر پدیده‌های اجتماعی تک‌علیتی نیست و مجموعه عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر آن تأثیر دارد [۷]. شایان‌ذکر است که آمار حکایت از شیوع بیشتر اعتیاد در افراد مجرد نسبت به متأهل [۸] و در افراد با تحصیلات کمتر هست [۹]. متأسفانه علی‌رغم پیشرفت‌های گسترده در عصر حاضر همچنان نگرش‌های مثبت نسبت به مصرف وجود دارد [۱۱ و ۱۰] در این خصوص مطالعات نشان می‌دهد دیدگاه فرد نسبت به مواد مخدر و زندگی، توانایی در ابراز وجود و تصمیم‌گیری، کنجکاوی و بی‌اطلاعی از عوارض مصرف از عوامل پیش‌بینی‌کننده مصرف مواد هست [۷]. از طرفی مطالعات نشان داده‌اند که ویژگی‌های شخصیتی با بروز رفتارهای ناهنجار ارتباط دارد [۱۴-۱۲]. از جمله می‌توان به شیوع مصرف مواد در بین افراد دارای اعتمادبه‌نفس پایین، ضعف خودکنترلی و اندوهگین از شکست اشاره کرد [۱۵ و ۱۰]. خانواده نقش اساسی در پرورش و تربیت فرزندان دارد. خانواده نه تنها عامل رشد جسمی، بلکه مسبب رشد روانی، اجتماعی و معنوی کودک نیز هست. در خصوص رابطه میان مصرف مواد مخدر و خانواده پژوهش‌های متعددی آن را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در پیشگیری و یا گرایش فرزندان به سمت مواد مخدر در نظر گرفتند [۱۶ و ۱۵]. در این رابطه می‌توان سبک فرزند پروری و یا نحوه هدایت و نظارت آن‌ها را از فاکتورهای پیشگیری‌کننده مصرف مواد در نظر گرفت و مطالعات نیز نشان داده‌اند که شیوع مصرف مواد در بین نوجوانان و جوانانی که کمتر از سوی والدین هدایت و نظارت می‌شوند بالاتر است [۱۷ و ۱۶]. پیشگیری از مواجهه جوانان با داروهای ممنوعه (پیشگیری اولیه)، کارآمدترین روش برای پیشگیری از بروز و افزایش شیوع اعتیاد در جامعه باشد [۱۸]. این پژوهش به این جهت اهمیت و ضرورت پیدا می‌کند که اولاً خانواده پایه‌ای‌ترین نهاد از نظر تربیتی است و چنانچه این خانواده در تربیت فرزندان خود موفق باشد و نقش چشمگیر خود را در پیشگیری اولیه از اعتیاد ایفا کند فرزندان آن کمتر دچار این بلای خانمان‌سوز شده در نتیجه نیروهای آینده‌ساز کشور از دست نرفته، هزینه‌های کشور به هدر نمی‌رود و آسیب‌های اجتماعی، بزهکاری‌ها، جرم و جنایت به طبع کمتر خواهد شد. بعلاوه از آنجایی که رفتار انسان بازتابی از عوامل مختلف است و شناخت این شبکه علیتی به‌منظور تحت تأثیر قرار دادن عوامل مؤثر بر رفتار از جمله امور بسیار مهمی است که طی سالیان متمادی متخصصین علوم رفتاری در پی آن بوده و هستند [۱۹]. برای تبیین

کنترل بر رفتار خویش. اگر فردی اعتقادات کنترلی قوی نسبت به عوامل کمک‌کننده به اتخاذ یک رفتار داشته باشد، آنگاه او سطح بالایی از کنترل بر رفتار را درک خواهد نمود. بالعکس اگر او اعتقاد کنترلی قوی نسبت به بازدارنده‌های رفتاری داشته باشد، سطح پایینی از کنترل بر رفتار را درک خواهد نمود. این درک ممکن است ناشی از تجربیات گذشته، پیش‌بینی فرد از شرایط اجباری و اضطراری و نگرش او نسبت به هنجارهای مؤثر محیطی باشد. عامل دوم توانمندی درک شده است که به معنی درک فرد از توانایی خود برای انجام رفتار. ماهیت رفتارها و نیز درک فرد از توانایی یا عدم توانایی خود برای انجام موفق رفتار، منجر به شکل‌گیری کنش‌های او می‌گردد. چهارمین عامل این نظریه که به‌عنوان عامل محوری، قصد فرد برای انجام یک رفتار معین است و منعکس‌کننده میزان انگیزه شخص جهت انجام رفتار است، به عبارتی شخص تمایل لازم را برای انجام رفتار خاصی از خود نشان می‌دهد یا نه و هر چه قصد انجام رفتار فرد بیشتر باشد، احتمال بیشتری برای انجام آن رفتار وجود دارد؛ و درنهایت رفتار که به معنی روشی است که فرد عمل می‌کند، سلوک و شیوه برخورد و واکنش نشان دادن تحت شرایط مختلف است [۲۴-۲۱]. نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده به‌طور گسترده برای فهم و پیش‌بینی رفتارهای مختلف بهداشتی [۳۱-۲۵] و غربالگری بهداشتی [۳۴-۳۲] بکار رفته است. با توجه به اینکه در خصوص پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر در فرزندان با محوریت خانواده در کشور مطالعات اندکی صورت گرفته است و از طرفی با توجه به اهمیت پیشگیری خانواده محور در بسیاری از رفتارهای مرتبط با سلامت و خصوصاً اعتیاد به مواد مخدر، لذا این مطالعه با هدف تعیین نقش پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور مبتنی بر نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده انجام شد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-تحلیلی به روش مقطعی بود و در میان ۱۸۰ پدر ساکن شهر یزد که به صورت تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند انجام گرفت. روش نمونه‌گیری به این صورت بود که پس از مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش شهر یزد و هماهنگی نسبت به انجام مطالعه از دو ناحیه یک و دو آموزش و پرورش شهر با استفاده از جدول اعداد تصادفی از هر ناحیه دو مدرسه راهنمایی به شکل تصادفی ساده انتخاب و سپس با مراجعه به مدارس و مجدداً با کمک جدول اعداد تصادفی تعداد ۴۵ نفر دانش‌آموز از هر مدرسه انتخاب و سپس با همکاری مسئولان

مدرسه پس از تماس تلفنی با پدران در صورت داشتن معیارهای ورود و تمایل به مشارکت در پژوهش از آن‌ها جهت انجام مطالعه دعوت به عمل آمد. معیارهای ورود پدران به مطالعه شامل: ساکن شهر یزد باشند، محدوده سنی بین ۳۰ تا ۶۰ سال، عدم وابستگی به مواد و نداشتن فرزند معتاد بود. معیارهای خروج از مطالعه شامل: ایجاد اعتیاد در والدین و فرزندان، تغییر محل سکونت به خارج از شهر یزد و از دست دادن فرزند (فرزندان) در حین مطالعه بود و تشخیص اینکه فرد معتاد نباشد صرفاً اطمینان به خود‌اظهاری افراد بود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که با استفاده از دو راهنمای طراحی پرسشنامه بر اساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده یعنی راهنمای جیلیان جی فرانسیس و همکاران [۳۵] و راهنمای آجزن [۳۶ و ۳۷]، طراحی شد. جهت تأیید روایی محتوایی و صوری نظرات چندین تن از متخصصین در زمینه سوءمصرف مواد مخدر و آموزش بهداشت در رابطه با گویایی، عدم ابهام و طولانی نبودن گویه‌ها کسب و اصلاحات لازم صورت پذیرفت. سپس جهت تأیید پایایی، پرسشنامه در اختیار سی نفر از مشابهان شرکت‌کنندگان در مطالعه قرار گرفت و با استفاده ضریب آلفا کرونباخ میزان همبستگی درونی آیت‌ها محاسبه گردید. پرسشنامه از هفت سؤال دموگرافیک شامل، سن (برحسب سال)، سطح تحصیلات (بی‌سواد، پایین‌تر از دیپلم، دیپلم و لیسانس و بالاتر)، وضعیت سکونت (صاحب‌خانه و مستأجر)، وضعیت تأهل (متاهل و مطلقه)، سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان (دارم و ندارم)، شغل (کارمند، آزاد، کارگر و بازنشسته) و انجام اعمال مذهبی خود چون نماز و روزه (بله و خیر)، چهار گویه برای سنجش نگرش ($\alpha = 0/81$) با طیف پاسخ‌گویی به صورت مقیاس لیکرت هفت‌گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف و محدوده نمره ۲۸-۴ برای مثال؛ پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور یک کار ضروری است. چهار گویه برای سنجش هنجارهای ذهنی ($\alpha = 0/78$) با طیف پاسخ‌گویی به صورت مقیاس لیکرت هفت‌گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف و محدوده نمره ۲۸-۴ برای مثال؛ اگر من از گرایش فرزندانم به مواد اعتیادآور جلوگیری کنم، همسرم آن را تأیید خواهد کرد. دو گویه برای سنجش کنترل رفتار درک شده ($\alpha = 0/81$) با طیف پاسخ‌گویی به صورت مقیاس لیکرت هفت‌گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف و محدوده نمره ۱۴-۲ برای مثال؛ برای من پیشگیری از گرایش فرزندانم به مواد

جدول ۱: متغیرهای جمعیت شناختی و زمینه‌ای شرکت کنندگان در مطالعه

اعتقادات مذهبی		سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان		وضعیت تأهل		شغل			سکونت		
بله	خیر	بله	خیر	متأهل	مطلقه	سایر	کارگر	آزاد	کارمند	مستاجر	مالک
۱۷۶	۴	۱۳۹	۴۱	۱۷۷	۳	۳۲	۴۷	۶۲	۳۹	۳۴	۱۴۶
۹۷/۸	۲/۲	۷۷/۲	۲۲/۸	۹۸/۳	۱/۷	۱۷/۸	۲۶/۱	۳۴/۴	۲۱/۷	۱۸/۹	۸۱/۱

ها و سؤالات در بخش نتایج ارائه شده است). در پایان داده‌های جمع‌آوری شده توسط نرم‌افزار آماری SPSS ویرایش هجدهم با استفاده از آمار توصیفی و آزمون‌های تحلیلی نظیر همبستگی، آنالیز واریانس یک طرفه، تی تست مستقل و آنالیز رگرسیون خطی در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها

اعتیادآور کار سختی است. پنج گویه برای سنجش قصد رفتاری ($\alpha = 0/81$) با طیف پاسخ گویی به صورت مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای از خیلی زیاد تا هرگز و محدوده نمره ۲۵-۵ برای مثال؛ من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به مواد اعتیادآور از هفته آینده اقداماتی را شروع کنم. نه سؤال رفتار با پاسخ بله و خیر که پاسخ بله یک امتیاز و پاسخ خیر بدون امتیاز و محدوده نمره صفر تا نه بود برای مثال؛ من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به مواد اعتیادآور با آن‌ها رابطه صمیمانه برقرار می‌کنم. (تمامی گویه

جدول ۲: میانگین نمره اکتسابی شرکت کنندگان در هر یک از گویه‌های سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

میانگین $\pm$ انحراف معیار	نگرش پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور
۵/۱۸ $\pm$ ۱/۶۹	پیشگیری از گرایش فرزندان به ... یک کار ضروری است.
۵/۰۶ $\pm$ ۱/۸۰	پیشگیری از گرایش فرزندان به ... اهمیتی دارد.
۵/۰۵ $\pm$ ۱/۷۶	پیشگیری از گرایش فرزندان به ... رضایت‌بخش است.
۴/۱۵ $\pm$ ۲/۲۶	پیشگیری از گرایش فرزندان به ... لذت‌بخش است.
میانگین $\pm$ انحراف معیار	هنجارهای ذهنی پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور
۵/۵۷ $\pm$ ۰/۹۳	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، همسر من آن را تأیید خواهد کرد.
۵/۵۳ $\pm$ ۰/۹۷	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، والدین من آن را تأیید خواهد کرد.
۵/۴۵ $\pm$ ۰/۹۷	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، بهترین دوست من آن را تأیید خواهد کرد.
۵/۳۵ $\pm$ ۰/۹۹	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، دوست من آن را تأیید خواهد کرد.
میانگین $\pm$ انحراف معیار	کنترل رفتار درک شده پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور
۴/۹۵ $\pm$ ۱/۶۴	برای من پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... کار سختی است.
۴/۹۵ $\pm$ ۱/۸۵	من می‌توانم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... مؤثر باشم.
میانگین $\pm$ انحراف معیار	قصد رفتار پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور
۴/۱۱ $\pm$ ۱/۲۹	من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... از فردا اقداماتی را شروع کنم.
۲۸/۳۵ $\pm$ ۰/۱	من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... از هفته آینده اقداماتی را شروع کنم.
۳/۰۲ $\pm$ ۱/۵۰	من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... از ماه آینده اقداماتی را شروع کنم.
۲/۷۸ $\pm$ ۱/۵۲	من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... از سه ماه آینده اقداماتی را شروع کنم.
۲/۷۸ $\pm$ ۱/۵۸	من تمایل دارم در پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... از شش ماه آینده اقداماتی را شروع کنم.
میانگین $\pm$ انحراف معیار	رفتار پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور
۰/۸۲ $\pm$ ۰/۳۷	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... با آن‌ها رابطه صمیمانه برقرار می‌کنم.
۰/۸۲ $\pm$ ۰/۳۷	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... با آن‌ها به نحو صحیح و منطقی صحبت می‌کنم.
۰/۷۷ $\pm$ ۰/۴۱	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... یک محیط گرم و صمیمی در خانه ایجاد می‌کنم.
۰/۷۶ $\pm$ ۰/۴۲	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... بر نحوه پر کردن اوقات فراغتشان نظارت می‌کنم.
۰/۷۳ $\pm$ ۰/۴۴	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... با مدرسه تعامل و همکاری می‌کنم.
۰/۶۷ $\pm$ ۰/۴۷	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... با آن‌ها گفتگو و مشاوره می‌کنم.
۰/۶۰ $\pm$ ۰/۴۹	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی مرتبط را پیگیری می‌کنم.
۰/۴۶ $\pm$ ۰/۴۹	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... مطالعه می‌کنم.
۰/۴۶ $\pm$ ۰/۴۹	من برای پیشگیری از گرایش فرزندانم به ... در جلسات آموزشی مرتبط شرکت می‌کنم.

جدول ۳: میانگین نمرات سازه‌های مختلف نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره کسب‌شده	حداکثر نمره کسب‌شده	درصد میانگین از حداکثر نمره
نگرش	۱۸/۴۵	۵/۱۴	۴	۲۶	۶۹/۴۶
هنجارهای ذهنی	۲۱/۹۲	۳/۴۴	۴	۲۴	۷۸/۲۸
کنترل رفتار درک شده	۹/۰۹	۱/۹۱	۶	۱۲	۶۴/۹۲
قصد رفتار	۱۶/۰۰	۶/۰۵	۵	۲۵	۶۴
رفتار	۶/۱۳	۲/۳۹	۰	۹	۶۸/۱۱

(جدول ۴). همچنین هنجاری ذهنی و قصد رفتار پیشگویی کنندگی قوی تری نسبت به دیگر سازه‌ها در خصوص انجام رفتار پیشگیری کننده داشتند و در مجموع توانستند ۲۳/۵ درصد از واریانس رفتار را پیشگویی کنند (جدول ۵).

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه مطالعه حاضر با هدف تعیین عوامل مؤثر بر رفتار پدران در خصوص در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور در چهارچوب نظریه نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده به‌عنوان یک نظریه عمومی توضیح و تبیین رفتار انجام شد، نتایج نشان داد که از میان سازه‌های مؤثر بر انجام رفتار مبتنی بر این نظریه به ترتیب عوامل قصد رفتاری و هنجارهای ذهنی به شکل معناداری مؤثر بودند. در مطالعات مبتنی بر این نظریه در کشور نیز به نتایج مشابهی در این زمینه دست‌یافته‌اند به‌گونه‌ای که در مطالعه کریمی و همکاران [۳۸] قصد رفتاری (قوی‌ترین) و کنترل رفتار درک شده، در مطالعه یکانی نژاد و همکاران [۳۹] سازه‌های نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتار درک شده، در مطالعه بشیریان و همکاران [۴۰] نگرش، هنجارهای انتزاعی و کنترل رفتاری درک شده؛ و سایر مطالعات خارج از کشور نیز قوی‌ترین پیشگویی کننده را کنترل رفتار درک شده و ضعیف‌ترین پیشگویی کننده را نرم‌های انتزاعی را دانسته‌اند [۴۱-۴۴]. لازم به توضیح است در مطالعه حاضر سازه رفتار به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد و در نتیجه سازه قصد رفتار به‌عنوان پیشگویی کننده قوی‌تر شناخته شد ولی در برخی از مطالعات

دامنه سن شرکت‌کنندگان ۳۰ الی ۵۹ با میانگین $40/38 \pm 5/34$ سال بود. ۱۲ نفر (۶/۷٪) بی‌سواد، ۹۱ نفر (۵۰/۶٪) پایین‌تر از دیپلم، ۵۲ نفر (۲۸/۹٪) دیپلم و ۲۵ نفر (۱۳/۹٪) دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر بودند (جدول ۱). در خصوص گویه‌های مربوط به هر سازه در بخش نگرش؛ ضرورت انجام رفتارهای پیشگیری کننده، هنجارهای ذهنی؛ تأیید انجام رفتارهای پیشگیری کننده از طرف همسران، کنترل رفتار درک شده؛ مشکل بودن انجام رفتارهای پیشگیری کننده، قصد رفتار؛ شروع انجام رفتارهای پیشگیری کننده از فردا و در بخش رفتار برقراری و ایجاد ارتباط صمیمانه با فرزندان جهت پیشگیری از ایجاد گرایش به مواد اعتیادآور بیشترین امتیاز را کسب کردند (جدول ۲). شرکت‌کنندگان در میان سازه‌های مختلف بیشترین امتیاز را از سازه هنجارهای ذهنی با کسب ۷۸/۲۸ درصد از حداکثر نمره قابل اکتساب، به دست آوردند (جدول ۳). پدران کارمند ($P = 0/013$)، صاحب‌خانه ($P = 0/001$) و دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر ($P = 0/001$) از نگرش مثبت‌تر، پدران بدون سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان ($P = 0/012$) از کنترل رفتار درک شده بهتر، پدرانی جدانشده از همسران خود ($P = 0/014$) از قصد رفتاری بالاتر و پدران دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر ($P < 0/001$) و بدون سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان ($P = 0/004$) از میزان رفتار بیشتری در رابطه با پیشگیری از ایجاد گرایش به مواد اعتیادآور در فرزندانشان برخوردار بودند. در میان سازه‌های مختلف نظریه، سازه قصد رفتار با رفتار دارای بیشترین همبستگی بودند ($P < 0/001$ و $r = 0/423$)

جدول ۴: همبستگی میان سازه‌های مختلف نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

متغیرها	نگرش	هنجارهای ذهنی	کنترل رفتار درک شده	قصد رفتار	رفتار
نگرش	۱				
هنجارهای ذهنی	۰/۲۵۳**	۱			
کنترل رفتار درک شده	۰/۱۸۶*	۰/۰۷۰	۱		
قصد رفتار	۰/۰۶۶	۰/۰۰۵	۰/۰۱۳	۱	
رفتار	۰/۱۷۷*	۰/۳۰۹**	۰/۰۹۸	۰/۴۲۳**	۱

جدول ۵: پیشگویی کننده‌های سازه‌های مختلف نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده نسبت به رفتار پیشگیری از گرایش فرزندان

متغیرهای مستقل	B	SE	Beta	t	R ²	P-value	متغیر وابسته
ثابت	-	۱/۳۱	-۰/۷۷۶	۰/۵۹۲		۰/۵۵	
نگرش	۰/۰۹۳	۰/۰۳۲	۰/۰۴۴	۱/۳۴		۰/۱۸	
هنجارهای ذهنی	۰/۱۷۹	۰/۰۴۸	۰/۱۲۴	۲/۶۱	۰/۲۳۵	۰/۰۱	رفتار
کنترل رفتار درک شده	۰/۰۶۳	۰/۰۸۴	۰/۰۷۸	۰/۹۳		۰/۳۵	
قصد رفتار	۰/۴۱۵	۰/۰۲۶	۰/۱۶۴	۶/۲۵		< ۰/۰۰۱	

سازه قصد به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد و اثرات سایر سازه‌ها بر روی آن سنجیده شده بنابراین یکی از تفاوت‌های میان نتایج مطالعه حاضر با سایر مطالعات را می‌توان این‌گونه توجیه کرد. از طرفی یکی دیگر از دلایل قوی‌تر بودن سازه قصد رفتار در این مطالعه را می‌توان به نحوه سنجش آن مرتبط دانست به‌گونه‌ای که به‌صورت «اجرای قصد» به جای «قصد» بررسی شد به‌عبارتی دیگر در این نوع از سنجش زمان را مدنظر قرار می‌دهند که این نحوه بررسی مطابق با نظر کارشناسان می‌تواند سرعت آغاز رفتار و هم احتمال عملکرد واقعی رفتار را ارتقاء بخشد [۴۱، ۳۸، ۲۱]. در کل نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده در مطالعه حاضر توانست ۲۳/۵ درصد از واریانس رفتار را پیشگویی کند. به دیگر سخن در صورتی که دو عامل نامبرده شده در مداخلات آموزشی مورد مداخله و آموزش مناسب قرار گیرد می‌توانیم تبیین بالاتری را از رفتار موردنظر انتظار داشته باشیم. در مطالعات انجام شده میزان این تبیین متفاوت بیان شده است به‌طور مثال در مطالعه یکانی نژاد و همکاران [۳۹] ۶۶ درصد واریانس رفتار، در مطالعه کریمی و همکاران [۳۸] ۳۵ درصد واریانس رفتار، در مطالعه هاراکن و همکاران [۴۵] ۳۸ درصد واریانس رفتار، ون دون و همکاران [۴۲] ۱۶ درصد واریانس رفتار و میرزایی علویجه و همکاران [۴۶] توسط مدل تصورات و تمایلات که تشابه بسیار زیادی با نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده دارد ۴۷ درصد واریانس رفتار بیان شده بود. این تفاوت در میزان تبیین را می‌توان نوع رفتارهای، افراد و زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی متفاوت موردبررسی مرتبط دانست. به علاوه در مطالعه حاضر سازه قصد رفتار با رفتار بیشترین همبستگی را داشتند که در مطالعات دیگر نیز به آن اشاره شده است [۴۰ و ۳۹]. در مطالعه حاضر پدرانی که در خانواده و دوستان خود سابقه اعتیاد نداشتند از میزان کنترل رفتار درک شده و رفتار بهتری در خصوص انجام رفتارهای پیشگیرانه

برخوردار بودند. در مطالعه بشیریان و همکاران [۴۰] مصرف سیگار و مواد مخدر توسط همسالان و سابقه مصرف مواد توسط اعضاء خانواده از عوامل زمینه ساز برای گرایش نوجوان به مصرف مواد مخدر ذکر شد. فروع‌الدین عدل و همکاران [۴۷] نیز بیان داشتند حدود ۹۰ درصد جوانان معتاد را دارای دوست معتاد هستند. امینی و همکاران [۴۸] نیز در مطالعه خود چنین بیان می‌کنند که وقتی فرد تحت فشار محیط برای مصرف مواد باشد و این فشار از توانایی‌های او افزون‌تر باشد در معرض خطر مصرف مواد قرار دارد. باقری و همکاران [۴۹] معاشرت با افراد معتاد و افراد خانواده دارای اعتیاد را در گرایش فرزندان به مواد مخدر مؤثر می‌دانند و این چنین بیان می‌کنند که با توجه به نقش خانواده در انتقال هنجارها، ارزش‌ها و الگوپذیری کودکان و نوجوانان از اعضای خانواده، در صورت اعتیاد والدین علاوه بر اثرات مخرب مصرف مواد توسط اولیا، این کودکان احتمال بیشتری دارد که به مصرف مواد مخدر روی آورند. فارو و همکاران [۵۰] چنین نتیجه گرفتند که کسانی که به مصرف زیاد الکل و مواد مخدر می‌پرداختند، اغلب دارای خانواده‌هایی با زمینه آشفته بودند. بروک و همکاران [۵۱] چنین نتیجه می‌گیرد تعارض کمتر در محیط خانواده و رابطه مناسب والد فرزندی با مصرف کمتر مواد مخدر توسط نوجوانان مرتبط است. در مطالعه حاضر پدران دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر از میزان نگرش مثبت‌تر و رفتار بیشتری در خصوص انجام رفتارهای پیشگیرانه برخوردار بودند. در مطالعه مظفر و همکاران [۵۲] به نقل از صالحی سطح تحصیلات والدین را در اعتیاد فرزندان مؤثر دانسته است. در مطالعات دیگر [۵۵-۵۳] نیز احتمال گرایش فرزندان دارای والدین معتاد، به مصرف مواد را بیشتر ذکر کرده‌اند. در مطالعه حاضر پدران جداشده از همسر خود از قصد رفتاری بالاتر در خصوص انجام رفتارهای پیشگیرانه برخوردار بودند. در این خصوص مولوی و رسول‌زاده [۵۶] طلاق

- of substance use from early adolescence to young adulthood: gender and racial/ethnic differences. *J Adolesc Health* 2012; 50: 154-63.
3. Chisolm DJ, Mulatu MS, Brown JR. Racial/ethnic disparities in the patterns of co-occurring mental health problems in adolescents in substance abuse treatment. *J Subst Abuse Treat* 2009; 37: 203-10.
  4. Brecht M-L, Greenwell L, Anglin MD. Substance use pathways to methamphetamine use among treated users. *Addict Behav* 2007; 32: 24-38.
  5. Niemela S, Brunstein-Klomek A, Sillanmaki L, Helenius H, Piha J, Kumpulainen K, et al. Childhood bullying behaviors at age eight and substance use at age 18 among males. A nationwide prospective study. *Addict behav* 2011; 36: 256-60.
  6. Ferguson CJ, Meehan D. With friends like these...: Peer delinquency influences across age cohorts on smoking, alcohol and illegal substance use. *Eur Psychiat* 2011; 26: 6-12.
  7. Aghabakhshi H, Sedighi B, Eskandari M. A survey on the effective factors of the youths' tendency towards industrial drugs abuse. *Social Res* 2009; 2: 71-87. (Persian)
  8. Blazer DG, Wu L-T. The epidemiology of substance use and disorders among middle aged and elderly community adults: national survey on drug use and health. *Am J Geriatr Psychiatry* 2009; 17: 237-45.
  9. Wheeler SB. Effects of self-esteem and academic performance on adolescent decision-making: an examination of early sexual intercourse and illegal substance use. *J Adolesc Health* 2010; 47: 582-90.
  10. O'Connor RM, Fite PJ, Nowlin PR, Colder CR. Children's beliefs about substance use: an examination of age differences in implicit and explicit cognitive precursors of substance use initiation. *Psychol Addict Behav* 2007; 21: 525.
  11. Mohammadpourasl A, Rostami F, Fakhari A. The incidence rate of illicit drug use in male students of tabriz high schools. *Adv Cogn Sci* 2008; 10: 58-67. (Persian)
  12. Azad Marzabadi E, Qolami Fesharaki M. The relationship between geographical areas, personality, socio-economical status and demographical factors with job stress. *JBS* 2011; 5: 151-6. (Persian)
  13. Shakerinia I, Mohammadpoor M. Relationship between psychological characteristics mental health, aggression and driving habits in dangerous drivers. *J Shaheed Sadoughi Univ Med Sci* 2010; 18: 225-33. (Persian)
  14. Ghorbani AH, AhmadiGatab T. Relationship between type a personality and mental health. *Procedia -Social and Behav Sci* 2011; 30: 2010-8.
  15. Fadardi JS, Azad H, Nemati A. The relationship between resilience, motivational structure, and substance use. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2010; 5: 1956-60.
  16. Piko BF, Kovacs E. Do parents and school matter?

والدین را در گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر مؤثر برشمردند و بر آموزش مهارت های زندگی، مشاوره خانواده و ایجاد مراکز فرهنگی و هنری جهت پیشگیری از این مسئله تأکید کردند.

پژوهش های زیادی خانواده [۵۷]، روابط محترمانه، پذیرش ارزش ها [۵۸] و هدایت و نظارت والدین [۵۹ و ۵۴] را از مهم ترین عوامل پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد مخدر و روابط متشنج والدین را در افزایش شیوع مصرف مواد مخدر در فرزندان مؤثر دانستند [۵۹]. نتایج مطالعه حاضر نیز نشان داد مهم ترین عامل در انجام رفتار پیشگیرانه توسط پدران مبتنی بر نظریه رفتار برنامه ریزی شده قصد رفتاری و هنجارهای ذهنی است که با تأکید بر آن ها در برنامه های آموزشی می توان در این رابطه مؤثرتر عمل کرد.

یکی از مهم ترین محدودیت های این مطالعه می توان به عدم دسترسی به مطالعات کیفی در والدین جهت دستیابی به علل و عوامل مؤثر مهم در پیشگیری و همچنین تهیه یک ابزار مناسب و بومی اشاره کرد، لذا پیشنهاد می شود در مطالعات کیفی به بررسی عوامل مؤثر در پیشگیری از مصرف مواد مخدر در فرزندان از نظر خانواده هایی که فرزندان شان به این بیماری مبتلا هستند پرداخته شود.

با توجه به اینکه مهم ترین عامل در انجام رفتار پیشگیرانه از اعتیاد به مواد اعتیادآور در فرزندان خانواده بر اساس مدل رفتار برنامه ریزی شده در این مطالعه، قصد رفتاری و هنجارهای ذهنی بود لذا تأکید بر استفاده از نتایج گویه های مورد پرسش در این مطالعه در طراحی و اجرای برنامه های آموزشی پیشگیرانه پیشنهاد می شود.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان نامه دانشجویی مصوب شورای پژوهشی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته آموزش بهداشت هست که بدین وسیله از مسئولین دانشگاه و آموزش و پرورش و کلیه پدران شهر یزد خصوصاً شرکت کنندگان در این مطالعه نهایت قدردانی و تشکر به عمل می آید.

منابع

1. Toofani H, Javanbakht M. Comparison of coping and dysfunctional attitudes in substance abuser and control group. *J Sabzevar Univ Med Sci* 2002; 9: 70-9. (Persian)
2. Chen P, Jacobson KC. Developmental trajectories

- Protective factors for adolescent substance use. *Addict Behav* 2010; 35: 53-6.
17. Miller P, Plant M. Parental guidance about drinking: relationship with teenage psychoactive substance use. *J Adolesc* 2010; 33: 55-68.
  18. Alah Verdipour H, Hidarnia AR, Shafii F, Kazemnejad A, Azad Falah P, Mirzaei E, et al. Assessment of substance abuse behaviors in adolescents': integration of self-control into extended parallel process model. *J Shaheed Sadoughi Univ Med Sci* 2005; 13: 21-31. (Persian)
  19. Jalilian F, Mirzaei Alavijeh M, Emdadi Sh, Nasirzadeh M, Barati M, Hatam Zadeh N. The quality of life of women with type 2 diabetes: the study of self-efficacy. *J Health Sys Res* 2013; 7: 1013-28. (Persian)
  20. Glanz KE, Lewis FME, Rimer BK. *Health behavior and health education: Theory, research, and practice.* Jossey-Bass 1990.
  21. Ajzen I. *The theory of planned behavior.* Organizational behavior and human decision processes 1991; 50: 179-211.
  22. Ajzen I, Fishbein M. *Understanding attitudes and predicting social.* Behaviour Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall 1980.
  23. Ajzen I, Fishbein M. Attitudinal and normative variables as predictors of specific behavior. *J Pers Soc Psychol* 1973; 27: 41-57.
  24. Armitage CJ, Conner M. Efficacy of the theory of planned behaviour: A meta-analytic review. *Brit J Soc Psychol* 2001; 40: 471-99.
  25. Mirzaei-Alavijeh M, Karami-Matin B, Jalilian F, Rakhshani F, Mahboubi M, Emdadi S. Pap smear test promotion among women: an educational intervention based on theory of planned behavior. *J Biol Today's World* 2014; 3: 100-3.
  26. Ataee M, Jouybari TA, Alavijeh MM, Aghaei A, Mahboubi M, Motlagh FZ. Factors Related with Intention to Methadone Maintenance Treatment among Iranian Men Addicts. *Life Science Journal* 2014; 11: 228-31.
  27. Sha-Mohammadi Z, Ghahramani F, Mahboubi M, Jalilian F, Neiakane-Shahri M, Mohammadi M. Prevalence of *Enterobius Vermicularis* (pinworm) in Kermanshah city nurseries, using Graham: 2014. *J Biol Today's World* 2014; 3: 28-32.
  28. Ataee M, Ahmadi-Jouybari T, Ahmadpana M, Jalilian F, Emdadi Sh, Jalilian M, et al. Perceptual factors related to register as organ do-nors among Iranian medical college student. *J Biol Today's World* 2014; 3: 24-7.
  29. Zinatmotlagh F, Ataee M, Jalilian F, Mirzaeialavijeh M, Aghaei A, Shirazi KK. Predicting aggression among male adolescents: an application of the theory of planned behavior. *Health Promot Perspect* 2013; 3: 269.
  30. Jalilian F, Mari A, Mahboubi M, Motlagh F, Aghaei A, Mirzaei Alavijeh M, et al. Explain of ecstasy use among kermanshah adolescents, the west of Iran: an application of the theory of planned behavior. *Life Sci J* 2014; 11: 82-6.
  31. Jalilian F, Matin BK, Alavijeh MM, Ataee M, Mahboubi M, Motlagh F, et al. Prevalence and Factor Related to Ritalin Abuse among Iranian Medical College Student: An Application of Theory of Planned Behavior. *Terapevticheskii Arkhiv* 2013; 85: 22-6.
  32. Mirzaei M, Mazloomi SS, Yassini SM, Askarshahi M, Jalilian F, Zinat Motlagh F, et al. Fathers' behavioral intention and behavior in prevention of children tendency toward addictive drugs. *J Health Educat Health Promot* 2013; 1: 55-64. (Persian)
  33. Armitage CJ, Conner M. Social cognition models and health behaviour: A structured review. *Psychol Health* 2000; 15: 173-89.
  34. Mirzaei Alavijeh M, Mazloomi SS, Yassini SM, Askarshahi M. Fathers' subjective norms, normative beliefs and motivation to comply regarding prevention of children tendency toward addictive drugs. *J Health Syst Res* 2014; 9: 1757-64. (Persian)
  35. Francis JJ, Eccles MP, Johnston M, Walker A, Grimshaw J, Foy R, et al. *Constructing questionnaires based on the theory of planned behaviour. A manual for health services researchers* 2004; 2010: 2-12.
  36. Ajzen I, Fishbein M. Questions raised by a reasoned action approach: comment on Ogden (2003). *Health Psychology* 2004; 23: 431-4.
  37. Ajzen I. *The theory of planned behavior: A bibliography.* Available at <http://people.umass.edu/aizen/tpbrefs.html>
  38. Karimy M, Niknami Sh, Heidarnia AR, Hajizadeh E, Shamsi M. Predicting smoking among adolescents: examining the role of smoking self-identity in the theory of planned behavior. *J Health Syst Res* 2013; 9: 301-11. (Persian)
  39. Yekaninejad MS, Akaberi A, Pakpour A. Factors associated with physical activity in adolescents in Qazvin: an application of the theory of planned behavior. *J North Khorasan Univ Med Sci* 2012; 4: 449-59. (Persian)
  40. Bashirian S, Haidarnia A, Allahverdipour H, Hajizadeh E. Application of Theory of Planned Behavior in Predicting Factors of Substance Abuse in Adolescents. *JFUMS* 2012; 2: 156-62. (Persian)
  41. Lazuras L, Eiser JR, Rodafinos A. Predicting Greek adolescents' intentions to smoke: A focus on normative processes. *Health Psychol* 2009; 28: 770-8.
  42. Van De Ven MO, Engels RC, Otten R, Van Den Eijnden RJ. A longitudinal test of the theory of planned behavior predicting smoking onset among asthmatic and non-asthmatic adolescents. *J Behav Med* 2007; 30: 435-45.
  43. Corby NH, Jamner MS, Wolitski RJ. Using the

- theory of planned behavior to predict intention to use condoms among male and female injecting drug users. *J Appl Soc Psychol* 1996; 26: 52-75.
44. Marcoux BC, Shope JT. Application of the theory of planned behavior to adolescent use and misuse of alcohol. *Health Educ Res* 1997; 12: 323-31.
45. Harakeh Z, Scholte RH, Vermulst AA, de Vries H, Engels RC. Parental factors and adolescents' smoking behavior: an extension of The theory of planned behavior. *Prev Med* 2004; 39: 951-61.
46. Mirzaei Alavijeh M, Jalilian F, Movahed E, Mazloomi SS, Zinat Motlagh F, Hatamzadeh N. Predictors of drug abuse among students with application of prototype/willingness model. *J Police Med* 2013; 2: 111-8. (Persian)
47. Forooeddin Adl A, Sadr Alsadat Sj, Biglarian A, Javadi Yagane M. A survey of effective on companion and association with bad command group and youngsters tendency to addiction. *Soc Welf* 2005; 4: 319-32. (Persian)
48. Amani F, Sadeghieh Ahari S, Mohammadi S, Azami A. the trend in substance abuse among addicts referred to withdrawal centers, 1998-2003. *J Ardabil Univ Med Sci* 2005; 5: 220-4. (Persian)
49. Bagheri M, Nabavi AH, moltafet H, Naghipour F. The study of Effective Factors on Addiction Phenomenon in the City of Ahwaz. *J Appl Sociol Univ of Isfahan* 2010; 21: 119-36. (Persian)
50. Farrow JA, Brissing P. Risk for DWI: A new look at gender differences in drinking and driving influences, experiences, and attitudes among new adolescent drivers. *Health Educ Q* 1990; 17: 213-21.
51. Brook JS, Nomura C, Cohen P. Prenatal, perinatal, and early childhood risk factors and drug involvement in adolescence. Genetic, social, and general psychology monographs 1989; 115: 221-41.
52. Mozafar H, Zakariaie M, Sabeti M. Cultural anomie and drug addiction among young people aged 13-28 in Tehran city. *Social Sciences Bulletin* 2010; 3: 33-54. (Persian)
53. Kim E, Kwak D-H, Yun M. Investigating the effects of peer association and parental influence on adolescent substance use: A study of adolescents in South Korea. *J Crim Just* 2010; 38: 17-24.
54. Miller P, Plant M. Parental guidance about drinking: Relationship with teenage psychoactive substance use. *J Adolescence* 2010; 33: 55-68.
55. O'Connell JM, Novins DK, Beals J, Whitesell N, Libby AM, Orton HD, et al. Childhood characteristics associated with stage of substance use of American Indians: Family background, traumatic experiences, and childhood behaviors. *Addict Behav* 2007; 32: 3142-52.
56. Moulavi P, Rasoulzadeh B. A study of the factors of drug abusetendency in the young population of the city of Ardabil. *J Fundamental Mental Health*: 2004; 6: 49-55. (Persian)
57. Fadardi JS, Azad H, Nemati A. The relationship between resilience, motivational structure, and substance use. *Procedia Soc Behav Sci* 2010; 5: 1956-60.
۵۸. Piko BF, Kovacs E. Do parents and school matter? Protective factors for adolescent substance use. *Addict Behav* 2010; 35: 53-6.